K Sulpitius

Stās puer ad mensā.

Joannis Sulpitii Verulani.

¶ Joānis Sulpitij Verulani viri desertissimi de moribus puerorū precipue in mensa seruandis Carmen Juuenile paucis ab Ascensio explanatum.

Quos decet in mensa mores seruare docemus
Virtuti vt studeas litterulisq3 simul

¶ Quos decet. Auctor prelibat materiā de qua dictur⁹ est ꝛ dicit: ꝙ ī hoc opuscu
lo vult docere ipsos iuuenes quos mores debeāt seruare in mēsa. Addit causam
finalem dicēs. Ideo o puer hoc carmē tibi ꝯposui vt studeas. i. diligēter incūbas
simul ꝟtuti ꝛ litterulis. i. sciētijs pro captu tuo. ¶ Animaduerte aūt lector: hic pri
mū quo ad sententiā duo/ quorū vnū est: ꝙ decēter ꝛ cōuenienter hoīes ꝓcipue iu
uenes nō solū debēt philosophie speculatiue operā dare s3 etiā practice ꝛ morali
vt auctor est plato cui⁹ ꝟba trāstulit Tulius Geli. in libro de noctibus acticis sic.
Phia o Socrates res est elegās si modice q̄spiā ꝑ etatē attigerit: at si supra mo-
dū tp̄s in ea ꝯtriuerit hoīm est coruptela. Nā si quis vl' ameno sit acriq3 igenio et
vltra etatē philosophet: necessū est eū rerū omniū esse iperitū quarū vsu3 calleat
oportet quisq̄s honestus ꝓbusq3 est futurus. ꝛc̄. Alteru3 est: ꝙ signanter dicit au-
ctor vt studeas virtuti ꝛ litterulis simul: q2 oportet vt is q̄ sapiētiā vult adipisci
habeat ꝟtutē: dictū est eni Sapiētie p̄io. In maliuolā animā nō introibit sapiē
tia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. ¶ Attēde q̄q3 ad vocabula. o puer
Decet sepe ponit̄ impsonale ꝟbū actiue vocis/ rarius psonale ꝛ regit vtroq3 mo-
do actm̄: vt talis pt⁹ dec3 deū. facit ꝟba alia multa: vt decus qđ est ornamentū: de-
cor pulchritudo forme decētia pulchritudo morū: decoru3 pulchritudo loquendi.
Mēsa ōīa metior qđ habet i preterito mēsus su3. ꝛ ī supino mēsū: ꝛ est aūt tabula
ad quā vescimur aut id sil' i ea ponit̄. Studere est alicui rei diligētē operā dare ꝛ
studiose icūbere: regitq3 dtm̄ s3 transsūptiue ꝛ minus ꝓprie sumptu3 ꝓ eo qđ est
studēdo disco actm̄ regit. Litterul3 est diminutiuū nomē deductū a lr̄is: vbi scies
ꝙ lr̄a in singulari numero et littere in plurali nō idem significāt na3 in singulari
littera est manus aut modus scribētis: aut vnum elementū seu vna lr̄a: vt a/ vl' b/
In plr̄i sepe significat epl'a3: ꝛ frequenter oēm scientiā q̄ lr̄is scribit̄. Si q̄ras q̄re ꝗ
vsus est diminutiuo: dicā ꝙ ꝓpter duo. p̄mo q2 lr̄is non potuit dicere in hoc gn̄e
carmis: scd̄o q2 ī etate puerili nō discūt̄ magne sciētie s3 litterule. i. pue sciētie hoc
est grāmaticales cū qb⁹ etiā bonos mores ꝛ bona istituta te discere cohortatur.

Que prius admoneo miti puer indole serua
Precq3 tuis oculis hec mea iussa tene

¶ hic admonet auctor vt precepta q̄ positurus est anteq̄3 loquetur de morib⁹ in
mēsa seruādis habeātur semp pre ocl'is. Ordo est o puer sup. q̄ es miti idole. i. cle-
mēti ingenio ꝛ bona natura: serua. i. obserua custodiq3 ꝓ ꝛ tene ꝑ tuis ocl'is. i. an
tuos oculos hoc est memoria tua: hec mea iussa. i. p̄cepta q̄ admoneo p̄us sup. q̄3
loquar de morib⁹ mense. Aut legēdū est Que p̄us admoneo: vt sit o puer miti in-
dole. i. habēs mitē indolē: serua ea q̄ ego existēs pius. i. clemens ꝛ benign⁹ et non
rigidus p̄ceptor admoneo: aut puer serua miti indole. i. ꝑ mitē indolē. ꝛc̄. ¶ Sen
tentia est clara ꝓ ꝯstructiōe ꝛ vocabulorū significatiōe. Aduerte p̄mū ꝙ moneo
ꝛ eius ꝯposita regūt duos actōs. tn̄ res de q̄ fit admonitio pōt etiā ī gtō poni: vt
admoneo te p̄terite vite tue: q̄s i sit memorē te facio. Puer miti indole est venusta
locutio ꝑ regulā talē. Ois dictio significans totū vel subiectū regit partē vel pro-
prietatē ī gtō vl' ī abltō mediāte adiectiuo laudis vl' vituperij: etiā ī gtō vl' abla-
tiuo poscit. In gtō scd̄m seruiū magis grāmatice. In ablatiuo magis elegāter ꝛ

Carmen Juuenile de mozibus mense

latine. Indoles scd̃m Seruiũ est ymago ꝟtutis future. et scd̃m Nonium tantum adolescentiã ↄsuetudo indolẽ dicit. Jussa scd̃m laurẽtiũ de valla heteroclitũ est gñe ꝛ declinatione. Nã in singulari est masculini generis ꝛ qrte declinatiõis: ꝛ in plurali neutri ꝛ scd̃e. Declinatur eñ. hic iussus huius iussus huic iussui. Et pluraliter hec iussa horum iussorum/ q̃uis hoc iussum quoq; dicatur.

Sit sine labe toga et facies sit lauta manusq;
Stiria nec naso pendeat vlla tuo.

¶ hic auctor ponit primũ ꝓceptũ qđ est de honestate vestiũ et corporum: et dicit ꝙ toga. i. q̃libet vestis/ maxime exterior debet esse munda et facies et manus lote tpe matutino et anteq; eatur ad mensam: ꝛ nasus munctus ne putredo dependeat. ¶ Constructio ponetur. Labes dicitur macula ꝑ quã in dãnũ aut pctm̃ aut vituperationem labimur. Lauta est pticipiũ a lauo cuius supinum regulare lauatũ qđ aliqñ reperitur syncopatum est lautũ: et per mutatiõnẽ huius diphtongi au/ in o/ longum fit lotũ: frequẽter aũt ita mutata legimus/ vt codicẽ a caudice: corum a cauro: colemã cauleme: morum a mauro et sic de singulis. Stiria est illa glacies que ex guttis congelatis dependet a tignis ꝛ tectis domorũ: ad cuiꝰ similitudinem vocat hic auctor immundiciam que pendet de naso puerorum stiriam. Nasus nunc masculinum ponendum est; sed olim dicebatur aliquando hic nasus: aliquando hec nasa: aliquando hoc nasum. Vñ plautus sagax nasum habes dixit. Toga dr̃a tegendo: et est vestis ampla et longa qua tegimur: que quia tempore pacis vtebantur Romani solent poni pro pace: sicut apud Ciceronem. Cedant arma toge id est bella paci. Et apud Martialem. Clarum militie fronto decusq; toge. Est autem proprium indumentum Romanorum: vnde per gentem togatem gentem romanam intelligere debemus. Et quia Sulpitius rome precepit ideo bene dixit. Sit sine labe toga. ¶ Ordo est. Toga id est vestis tua puer sit sine labe id est imunditia: et facies tua sit lauta id est lota vel lauata seu mundata aquis: et manus tue sup. sint laute. nec pro ꝛ non vlla stiria. i. vlla imundicies habens modum stirie nõ pendeat sup. de tuo naso/ hoc est sis mũctꝰ ꝛ mũdus anteq; ad mensam accedas.

Et nichil emineant et sint sine sordibus vngues
Sit coma sit turpi calceus absq; luto
Linguaq; non rigeat: careant rubigine dentes.
Atq; palam pudeat te fricuisse caput
Exprimere et pulices: scabiemq; vrgere nocentem
Ne te sordidulum qui videt ista vocet.

¶ hic auctor ostendit quõ cetera mẽbra curanda sint ꝛ dicit ꝙ vngues nõ sint lõgi ꝛ sordidi: ꝛ capilli ꝛ calcei nõ sint lutosi: ligua nõ sit rigida ꝑ imundiciã ↄcretã dentes etiã sint puri ꝛ sine rubigine. Deide monet nos circa curãda corpora esse cautos ꝛ circũspectos ibi. Atq; palã. ꝛc. ꝛ dicit ꝙ turpe est fricare caput coram hominibꝰ honestis aut extrahere pulices aut alios vermiculos aut fricare prurigi nosam cutẽ q2 si talia viderit te facere dicẽt te esse sordidũ. Eminere est extra reliqua apparere. vñ qui ceteros hoĩes altitudine excedit ꝛ q̃ muros ciuitatis excedit eminet: vngues ergo eminẽt qñ sunt longiores q̃ carnes digitoꝝ. Sũt aũt vngues hoim/ leonũ/ auiũ ꝛ similiũ. vngule aũt equoꝝ muloꝝ ꝛ sĩiuz. Coma dr̃ complexio capilloꝝ tã i muliere q̃ in viro. Cesaries aũt magis viris ↄpetit: est etiã methaphorice coma in frõdibus arboꝝ. Calcei sũt quos galli sotulares minꝰ latine vocant. Rigere est rigidum hoc est durum ꝛ inflexibile esse vel fieri. Rubigo est macula que frequenter in ferro neglecto cõtrahitur subruffi coloris.

Seu spuis aut mungis nares mutas ve memento.
Post tua concussum vertere terga caput.
Mucorem haud tangas digitis sputum ve resorbas
Panniculo nasum mungere nempe decet.
Et ructare caue quin ora in terga reflectas
Stringe os et crepitum coge tenere nates.

¶Docet qualiter ea q̄ ex fragillitate humana indecenter obuenire possunt temperanda sit: dicens ꝙ si aut spuendū est: aut mūgēde nares: aut sternutanduz memento vertere caput tuū ɔcussū ab huiusmodi passione post tua terga. Mucorem aūt seu fetorem narium; nō digitis nudis: sed panniculo de lino debes excipere. etiā in sputum aut immūditiaz nasi aut cerebri siin os colligeris nō desorberis sed eijcies caute ne quis videat. Si forte debilitas stomachi ructare cogat summo opere adnitendum vt os post tergum reflectas. Uitandus est screatus et ineptus sonus oris quem more porcorum quidem comedendo faciunt. Claudende sunt preterea nates seu clunes ne aut crepituz faciant aut emittant. Mucor hic accipitur pro immunditie nasi: est etiā vitiū panis quando est situ obsitus ex vetustate sicut vini acor. Resorbas hic tertie coniugationis est: frequētius reperit secūde. Sed vt dicit Seruiꝰ frequenter ꝟba secūde subtracta e penultia littera fiunt tertie: vt ferueo feruo: tergeo tergo: caueo cauo: sorbeo sorbo. Pāniculum hic etiā de lino dixit more italico. Nates sunt posteriores ptes circa anū.

Mundicieq; tibi placeant: medio quoq; cultu
Uetere neq; turpis vel videare leuis.

¶Docet seruare mediocritatē in vestibꝰ inter luxum seu elegātiā ⁊ sorditatē: monetq; vt vestes sint munde ne videamur turpes ⁊ sint in mediocri cultu nō nimis culte ne videamur leues sup. in moribus ⁊ animo.

Nec maledicta refer nec promas turpia dictu
Et stomachosa quidem dicere turpe tibi

¶Docet seruare modestiaz in loquendo ⁊ vitare procacitatem lingue dicens: o puer nec refer meledictā. i. conuitia: hoc est licet fueris lacessitus et quis tibi maledixerit noli maledicta referre. i. maledicendo respondere ē multominus decet te priorem maledicere. monet etiam vitare verba scurrilia ⁊ ad luxuriaz incitātia dicens: nec et non promas. i. non proferas de pectore tuo turpia dictu. i. vt dicantur vel dum dicuntur vel ad dicendum. Monet preterea seruare decorum dicens: ꝙ non vtenur verbis que non competunt etati nostre. Non autem decet puerum verba stomachosa. id est alto stomacho cum grauitate ⁊ iracundia prolata. i. dicta cum prolatione.

Moribus vrbanis curato preditus esse
Parce gule turpi: luxuriamq; fuge
Parce et auaritie: bilem frenare memento
Inuidulus tumidus non odiosus eris
Desidiam fugies: atq; omnia turpia pelle
Et ludi turpes sint procul: atq; viri

Docet vitare rusticitatem ꝛ vitia capitalia seu mortalia gulã/luxuriã/auariciã
yrã/inuidiã/superbiã/odiũ ꝛ odiositatem/desidiã/ ꝛ tã turpes ludos ꝙ viros: quia
scriptum est. Cũ scto sctus eris. ꝛc. Urbanus/na/nũ. est ad vrbẽ ptinẽs vbi solẽt eẽ
venusti mores. Predit⁹ dr a pre ꝛ datus: quasi pter ceteros donatus a natura vel
deo aliquã ꝟtute vel arte. Parce gulã. i. abstine a gula sicut. Uir. dicit. Parce me
tu. bilis est sanguis melancolic⁹ quo ad irã puocamur: ꝛ ponit hic p irã. Dicitur
notãter frenare: quia nõ possumus penitus extirpare irã. Uñ horati⁹ in pmo ser-
monum. Deniqꝫ quatinus excedit penitius viciuz ire. Cetera itẽ nequeũt stultis
herentia. ꝛc. Differt aũt ab iracũdia: qꝛ vt idez dr i eplis. Ira furor breuis ẽ. ꝛc.
Iracũdia aũt plixior. Nã iracũdus naturaliter ad irã incitatur. Solet pterea i
pueris nõ esse inuidia magna: ideo pulchre vtitur diminutiuo dicens. Nõ eris in-
uidulus. Timidus dr inflatus elat⁹ supbus. Odiosus potius passiue sũt ꝛ est qui
molestus est et vtrumqꝫ fugiendũ est puero: tam molestum esse ꝙ odiosum. Non
autem dicendum est: odio odis in presenti: licet Cicero semel odias dixisse legat.
Desidea dicitur a de ꝛ sedeo: et est in acceidioso et pigro.

Fidus sis audenslqꝫ bonis temerarius esse

Despice: non audax sis timidusqꝫ nimis.

Monet vt iuuenis seruet fidelitatẽ ꝛ fortitudinẽ dicens o puer sis fidus qꝫ p et
audens. i. p tpe ꝛ oportunitate aio suis bonis. i. ad bona facienda ꝛ despice. i. ꝯtẽ
ne fuge esse temerari⁹. i. temere ꝛ sn circũspectiõe qcũqꝫ aggrediens hoc est ne sis
audax et ne sis nimis timid⁹. Audax est assidue audẽs ꝛ ẽ vitios⁹ p supabũdãtiã
Timid⁹ ẽ extra ꝛ ita ꝯtinue timẽs ꝛ hꝫ vitiũ pusillanimitatis p defectũ: fortis
aũt seruat mediocritatẽ ꝛ est q audet cũ debitꝫ circũstãtijs: vbi: qñ: quẽadmodũ
ꝙtũ in qb⁹ ꝛ p qb⁹ audẽdũ ẽ. Estqꝫ fortis audẽs ꝛ timẽs aliqñ sꝫ neqꝫ audax neqꝫ
timid⁹ vnqꝫ. Despicẽ ẽ p ꝯtẽptũ nolle rẽ aliquã aspicẽ: ꝛ ꝯponit a deorsũ ꝛ spicio.

Nec penitus mutum: nec te decet esse loquacem

Conuenit ille thoro: conuenit iste foro.

Hortat vt puer seruet modũ i loquendo ne sit mut⁹ aut elinguis: non garrul⁹ et
loquax. i. assidue loquens: qꝛ ille. i. mut⁹ cõuenit thoro. i. lecto seu cubili vbi tacen
dum oino est: ꝛ iste. i. loquax ꝛ litigiosus ꝯuenit foro iudiciali vbi lites agũtur.

Et mansuetus eris tectum te lectus habebit

Detege nec socium/nec tua membra moue.

Docet seruare modum in lecto vbi puer erit mansuetus ꝛ non petulans se aut
socium detegens aut se immoderate mouens.

Ne sis difficilis nimium/nec ceredulus esto

Deducus et metues et reuerere bonos.

Monet seruare modum in credulitate et adhibenda fide: dicens ꝙ non erit ni-
mis difficilis et tardus ad credendum: nec nimis facilis seu credulus. Monet
etiã generaliter vt vitemus omne dedecus et reuereamur omnes bonos.

Futilis et mendax nunꝙ nimiumqꝫ seuerus

Esto sed et comem munificumqꝫ velim.

Docet seruare modũ i seueritate ꝛ rigore ꝟbor: dicẽs ꝙ puer nõ erit futilis. i.
vaniloquus ꝟba sua inutiliter effũdens aut mendax nec nimiũ seuer⁹. i. rigorosus
in sequendo ꝟitatẽ. hoc est q ab opiniõe sua multa nõ possit flecti. Ut aũt Aug. do
cet i lib. cõtra mendaciũ: etiã obsequiosa mendacia vitãda sũt. Est aũt seuerus ni-
mis rigide seruans veritatẽ et ita durus nulli cõcedens qꝺ improbat dicens sꝫ

comē munificū q̄ velim sup. te esse. Comis dr̄ cōcinnus / affabilis / cōmodus. et vt inq̄t Valla. Comis est benignꝰ hō ⁊ facilis q̄ aliis nō grauitatē seruit. Futilis q̄ ꝟba sua ꝓfundit a vase futili quo in sacrificiis vtebātur: qd̄ latū os ⁊ ꝓfundū fen pendētē strictū hēbat vt stare nō posset quin liquorē effūdat: qd̄ cautū fuit ne aq̄ sacrificātibꝰ habēda in terrā poneret: quod piaculū putabat gentilitas.

Sis pius / atq; colas superos / venerare parentes
Et noceas nulli: surripiasq; nichil

¶ Cohortat puerū ad pietatē ergā superos ⁊ parētes: ⁊ dehortatur ab iniuria: et a furto. Potest aūt sic itelligi textꝰ. Sis piꝰ sup. erga deū colas superos. i. sanctos ⁊ venerare parētes / diligimꝰ tepide / amamꝰ feruēter / colimꝰ cū veneratione.

Nec sis vinosus q̄muis potasse Cathonem
Fama refert fugias sumere vina mera.

¶ Monet ne iuuenis sit bibax ⁊ appetens vini: nec bibat meratiꝰ. i. vinū purū sed dilutius. i. vinū imixtū aque: qd̄ quidā minꝰ latine liphatū vocāt. Pro vocabulis cognoscendis audiamꝰ. Lau. de Val. Vinosus inq̄t mulierosus ⁊ libidinosꝰ ⁊ silia dicuntur q̄ qs effectꝰ sit ad hec ⁊ amat vinū mulieres ⁊ libidinē. Nitidius aūt vt auctor est Aulꝰ ge. inq̄t iclinamētū ꝟboꝝ hmōi. Vinosus mulierosus religiosus. ⁊c. significat copiā quandam imodicā rei sup qua dr̄. Quo circa religiosus is appellabat q̄ nimia supstitiosa religiōe sese alligauerat: eaq; res vitio dabat. Post multa tādez ꝟba Au. ge. legē dare videtur: vt eaꝝ rerū quaꝝ vsus certus ⁊ ꝓfinitus ac limitatꝰ esse debet. vt vini mulieris. ⁊c. et copia vitio dat: earūdez noīa in osus vituperiū habeant. Earū ꝟo rerū noīa que q̄to copiosiꝰ tāto decentiꝰ cōueniunt laudē iportāt vt formosus / speciosꝰ / generosus / animosus / gratiosꝰ / studiosus. Est ergo vinosus nimius amator vini. Portare autem quādā imodicitatē significat vn̄ et potatores vilipendūtur. Non ergo dr̄ q̄ fama est Cathonez bibisse quia hoc fere necessariū est: sed potasse vsq; ad supfluitatez: vn̄ potatus dr̄ ebrius. Si queras vbi lectum sit Cathonē potasse: dices cū in multis locis tamē apd̄ Cesarē vt auctor est. Plini. scd̄s. iii. lib. eplarum: vbi in epl'a ad seruū suū inq̄t. Erant officia antelucana in que incidere ipigne ne cathoni q̄dez licuit. Quē tn̄. C. cesar ita reprehendit vt laudet. Describit eīn eos q̄bus obuius fuerit cū caput ebrii retexissent erubuisse. Deinde adiicit. Puta res nō illis cathonē sed illos a catone deprchensos. Potuit ne plus auctoritatis tribui Catoni q̄z si ebrius quoq; tā venerabilis erat: hec illi. Fama ergo refert potasse Catonē. Vn̄ sene. vir alio q̄ grauissimꝰ citiꝰ se ebrietatē velle laudare q̄z Cato ꝓpter eā dehonestare dicebat.

Non sis derisor: non sōniculosus iniquus
Non iudex: nec tu testis iniquus

¶ Precipit ne puer sit derisor aut sōniculosus. i. deditus nimium somno. nec vocatus postea ad iudiciuni sit iniquus iudex aut testis mendax.

Omnibus in rebus studeas precor esse modestus
Sis auidus laudis: sit tibi cura boni
Sic bene moratum laudabimus atq; colemus
Sic eris ipse grauis / sic et honorus eris.

¶ Varia ꝓcipit: ⁊ primū dat generale preceptū de modestia seruanda in oībus rebus de qua solet dici. Oībus adde modum / modus est pulcherrima ꝟtus. Et horatiꝰ primo sermone. Est modus in rebus sunt certi deniq; fines. Quos vltra citraq; nequit consistere rectum. Deinde cohortatur ad auiditatē laudis et ad ea

Carmen iuuenile de moribus mense

quã sctãm emulationez vocãt: ⁊ ad curã ols boni ⁊ honesti hoc enĩ pacto inqt effi cieris vir honoris et grauis. Moratus dr qui habet bonos mores. Morosus q nimis est difficilis in moribus.

¶ Secũdus libellus huius opusculi.

N Unc faciles aures aĩmũ quoqz trade serenũ
Morigerate mihi mollia iussa dabo.

¶ Preceptur⁹ alia iterũ facit auditores attentos et beniuolos pcturqz vt accõmodent sibi faciles. i. promptas ⁊ dociles aures: ⁊ animũ serenũ hoc est ceteris curis vacuũ. Additqz o puer morigerare. i. morem gerere mihi et dabo tibi pcepta mollia. i. facilia et non dura.

Non sum qui laudem summo te accũbere mane
Judice conueniens me dabit hora cibũ
Nec vos ante focum cenas producite longas
Hoc faciat caupo: q sapit: ista fugit.

¶ Monet ne pma luce icipias ingurgitare vsqz ad supmã. Sũmo mane. Plaut⁹ scdm seruiũ declinauit ⁊ dixit amaui. Focus est loc⁹ vbi ignis fouetur. Caupo q vinũ vendit ⁊ caupona dom⁹ eius quã galli tabernã vocãt.

Sterne thoros nitide: lautosqz appone quadrãtes
Atqz salem cererem flumina vina dapes

¶ Describit officiũ ei⁹ q seruit mense seu accũbẽtib⁹: dicens qz primũ sternet thoros. i. lectos: qz in tricliniis olim discũbebant. Etiã licet ad thoros nõ sedeam⁹ tñ sternendi ⁊ aptãdi sũt. deide lautos ⁊ mũdos quadrãtes q plerisqz i locis ex qdrato pane fiunt aut ex metallo: si vo rotũdi sint orbes vocãtur. vulg⁹ scissoria vocat. Tũ iter fercula pmũ apponet salẽ quẽ nouissimũ tollet. Sciat aũt recẽs grãmaticus salẽ p ɔdimẽto etiã mascu. esse: sz aduertat pitior in ntõ dũtaxat neu. repiri. Uñ affrani⁹. Quicqd loqmur sal merũ ẽ qd aspersisse. Therẽ. putãt vbi dixit. Qui habet salẽ qd i te est. q. d. qd sal cũ alii iterptent. i. q res: vl qd videlz hrẽ salẽ ĩ te est Tũ apponet cererez. i. panem: tũ flumina. i. aquã mũdã: tũ vina ⁊ nouissimo dapes.

Te vitare velim cupidus ne vt lurco sonoras
Contractes fauces mandere rite decet
Et licet antiqui cubuissent pectore prono
Te colla hec etas recta tenere iubet
Et finito mensis cubitis herere potentes
Tu tantum faciles pone repone manus

¶ Monet vt honestus sine sonoritate comedas/et rectus mensenos incũbes sedeas. Lurco dr q cũ auiditate lurcat. i. cibũ ingurgitat. Lurco aũt est os culei vl vtris. Uñ lurcones capacis gule homines.

Tuqz puer iubeo sedeas vel raro: sed astans

Pocula mitte celler: pone vel tolle dapes
Juraqz cōuiuas super importare minister
Effuge: nam turpis sepe fit inde toga

¶ Ne aūt semp sibi sedendū putet monet vt raro sedeat: vl' dic prius locutū fuisse de diuite et herili filio: nūc de famulo. vn̄ dicit. Tuqz puer. rc̄. Docet p̄terea celeri ter dapes ⁊ pocula ponere atqz reponere: sed caute sic vt iura. i. liquores vel aq̄ in quibus cocte sunt non fundātur in discūbentes vel eorū vestes.

Quodqz iubebit herus facilis semperqz subito
Quemqz tibi dederit tu tibi sume locum.
Quodqz vir egregius pauido tibi porriget: illud
Sume libēs: grates aptaqz verba refer.

¶ Pulchre precipit vt scolastici morigeri sint: vtqz nō difficiles sed vbi iubent asse dere pareant sumentes locū a dn̄o seu patrefamilias assignatū sumātqz: cū grā rum actione bolum a maioribus porrectū.

Esto tribus digitis magnos nec sumito morsus
Nec duplices offas mādere vtrīqz iuuet

¶ Docet quō ⁊ quātū capiāt cibū dicēs. Esto. i. comede trib⁹ digitis scz pollice et duobus primis nec subito magnos mors⁹: nec iubet te mādere. i. masticare vtrī qz. i. ab vtraqz parte oris duplices offas. i. frusta ⁊ pulmenta.

Dapsilis et largus semper blandeqz sodali
Impartire tuo pauperibusqz dapes

¶ Inuitat ditiores ad bn̄ficentiā ⁊ largitatē dicēs. Tu dapsilis ⁊ larg⁹ iptire. s. pa rū largiri tuo sodali. i. q tecū sedet: ⁊ letis reb⁹ vacat ⁊ paupibus dapes. i. cibum Imptire hic est imperatiui modi vbi deponētalis. Legit etiā imptio actiuū.

Nec vos obscenos laudabimus aut comedones
Esse decet viuas: viuere non vt edas
Namqz cib⁹ nimius capiti stomachoqz nocebit
Corporis et vires ingeniumqz rapit

¶ Mādat iterū vitare gulositatez pp̄ter dānū ⁊ turpitudinez q̄ ex ea sequunt. Co medones q nimis comedūt dicūtur sicut manducones/ bibones qui nimis bibūt. Est eni ab edo non a suz infinitiu⁹ ⁊ c̄. Esse decet. Ordo est. Decet esse. i. mādu care. s. vt viuas et non decet viuere vt edas.

Gausape non macules aut pectora nec tibi mentum
Stillet sitqz tibi ne manus vncta caue
Sepe ora et digitos mappa siccabis adapta
In quadra faciet nō tua palma moram

¶ Iterū cohortatur ad mūdiciā seruandā inter comedendū di. Nō macules gau sape. i. illud quod super mensam sternitur: nec macules cibo ⁊ potu pectora tua ⁊

mentū nō stillet tibi ex cibo aut potu depēdēte ⁊ cauene manꝰ sit tibi vncta. i. pinguis. siccabis aūt ⁊ terges sepe oꝛa. i. labia ⁊ digitos mappa. i. manuli adapta. i. ad hoc tibi data. Et tua palma. i. manꝰ: sed maxime palma nō faciet morā i quadra. i. vasculo escario: siue quadra fuerit more italico siue aliud.

Quod tibi vicinū fuerit tu sume sodali
Cede tuo referat dum tamen ille manum
Dumq̃ʒ in frusta secat caueas sumpsisse recisa
Lurco legit dulces absq̃ʒ ruboꝛe bolos

¶ Pulchre docet quis cibꝰ cuilibet sumēdus est ⁊ qñ: dicēs quod is q̄ añ quelibet positꝰ est. hoc est i prima parte escarij: ⁊ nō est sumēdꝰ donec sodalis manꝰ reduxerit nec priusq̃ʒ totū obsoniū recisū fuerit. Ordo est. Tu sume qđ fuerit siue casu siue maioꝛe sic volēte tibi vicinū: tñ cede tuo sodali. i. noli simł cū eo cibū capere: dū. i. donec ille referat. i. reducat manū: ⁊ caueas sūpsisse frusta. i. ꝑticulas recisa. i. iterū icisas. Nā primū i maioꝛes deinde i minoꝛes ꝑticulas scidūtur. Caueas inq̃ʒ sūpsisse dū. i. quādiu minister vel sodalis tuus secat. i. diuidit in frusta vel sic caueas sūpsisse recisa. i. ea q̄ cesa sunt dū sodalis secat obsoniū tuū in frusta. Lurco. i. ligurio vel liguritoꝛ: ⁊ voꝛax homo legit. i. excerpit absq̃ʒ ruboꝛe. i. pudoꝛe. et verecūdia dulces bolos: quos quidā moꝛsellos dicunt.

Nō manibus gremio immissis tibi vellicet vnguis
Quod sumes residens nō agitato pedes

¶ Monet ne inhonestꝰ sis imittēdo manū i gremiū tuū vł ad pudēda ⁊ postea ad cibū vellicādo eū eisdem vnguibꝰ qbꝰ ⁊ illa. Itē ꝑcipit ne pedes agites maxime in crura tecū acūbentis: qđ inhonestum esse.

Incidasq̃ʒ pꝛius ꝙ̄ dēs cōtūdat ofellam
Tingantur rursus ne tibi moꝛsa caue
Nec lingas digitos: nec rodas turpiter ossā
Ast ea cultello radere rite potes

¶ Iterū docet quo pacto comedas dicēs ꝙ icidas pꝰus ofellā. i. frustū carnis errāt eni qui putāt offā esse panē tēperatū vt dicūt iure cū sit caro ipsa forte iure ꝯspersa. habet aūt ofella primā breuē ⁊ scribitur vno f/ ⁊ offa primā lōgā scribiturq̃ʒ gemino. Incidas ergo prius ofellam. i. paruū frustū carnis ꝙ̄ dens tuus ꝯtūdat: et caue ne moꝛsa tibi. i. a te: hoc est ea q̄ tu momoꝛdisti seu panis sit seu obsoniū tingātur. i. itingātur rursꝰ. i. iterū/ in escariū vbi ius est. Itē nec. i. non tu nō ligas digitos: nec rodas ossa turpit̄: videlicet dētibꝰ aut vnguibꝰ. Tu aūt potes radere ea cultello. i. carnes abstrahere tēperāter addit rite. i. decenter.

Siue super mensam coꝛtex cumuletur et ipsa
Ossa vel in paterā pꝛe pedibus siue iace

¶ Docet quomō superflua congeras. Nā si ita ceteros factitare videris cōgeres coꝛticē panis: pomoꝝ ⁊ casei sup mēsam. ossa aūt vel i paterā. i. vas patēs ⁊ āplū ad hoc appositū vel iace ea ꝓ pedibꝰ: sic tñ vt neminē cōtingas nec offendas.

Nec tanꝙ̄ ficos tenta: nec dilige frustra
Et quocūq̃ʒ manus huc tibi lumen eat

¶ Monet ne frusta obsonioꝝ turpiter attractem⁹ priusq̄ꝫ sumam⁹: ⁊ adhuc inhonesti⁹ esset attractata deserere. Ordo ē. Nec tēta. i. frequēter tene nec dilige. i. ex multis tibi ad eligendū segrega frusta obsonoriū tanq̄ꝫ ficos. i. sicut tentāt q̄ ficos edūt: ⁊ lumen. i. visus vel oculus/ ⁊. i. dirigatur tibi huc. i. in hāc partē: quocūq̄ꝫ. i. quocunq̄ꝫ manus tua ierit. hoc aūt dicit ne q̄d deijcias aut fūdas aut frāgas aut turpiter cōtractes nō vidēdo quo manū impellas.

Nec socium torue inspicias: quid ve ederit ille
Aduertas gestus inspice sepe tuos

¶ Monet iterū vt oculos custodiam⁹ ne inepte et truculēter sodales inspiciam⁹ aut obseruem⁹ q̄d comedāt. Ecōtrario aūt gest⁹ ⁊ mores n̄ros sepe cōspiciam⁹ vt si q̄d offuerit corrigamus.

Pocula cum sumes tergat tibi mappa labella
Si tergas manibus non mihi carus eris
Una manu sumat paterā ni hanc iactet in hostem
Theseus aut beli sint monumēta patris
Ast hanc si binis manibus captabis id apte
Efficies digitis pocula sume tribus:

¶ Docet quō pocula sumes: dicēsq̄ pri⁹ t̄ges os tuū mappa ⁊ nō manib⁹: sumes vascula vna manu imo trib⁹ dūtaxat digitis: sed stateras. i. vasa tā magna vt nō possint cōmode sine piculo effūdēdi vna manu leuari sumes decēter vtroq̄ꝫ manu Ordo duoꝝ versuū medioꝝ est: vna man⁹ sumat paterā/ quā galli tarsiam vocāt ni. i. nisi. Theseus vir ille fortissim⁹ iactet hāc. i. hmōi pōderis in hostē. s. laphitas aut nisi sint monumēta. Beli p̄ris elisse de q̄ ⁊ ei⁹ patera. Uirg. i p̄mo enei. hic regia grauē gēmis auroq̄ꝫ poposcit: ipleuitq̄ꝫ mero paterā quā bel⁹ ⁊ oēs A belo soliti. ⁊c. Plura in siluis n̄ris de theseo ⁊ belo diximus.

Et teneas oculos: nec supra pocula fare
Plena aliquo vita sit tibi bucca cibo
Deme merū ciatho multum ne forte supersit
Quod nolit socius sumere rite tuus
Qui sapit extinguet multo cū fonte falernum
Et parco lympham diluet ille mero

¶ Iterū docet quō ⁊ q̄d bibes: tenebis inq̄t oculos ne vagētur dū bibis caueb̄is ne multū loquaris tenēs poculū i manu/ curabis habere os euacuatū cibo priusq̄ꝫ bibes i cyatho socij nō sines vinū euaporari: sed si nō biberit aliud ifūde aut si eodē vase bibis nō pl⁹ infūdes q̄ꝫ tu ebiberis. si vinū acre et fumosū est diluetur aqua Merū dr̄ purū ⁊ immixtū ⁊ subaudit vinū Falernū est vinū ardēs ⁊ nobile q̄d i falerno mōte cāpanie italice nascit̄. In vltimo v̄siclo aut hypallage est vt sit diluet lymphā parco mero/ p eo q̄d est diluet parcū merū lympha. Aut reuera vult tantum aque esse debere: vt nō aquā in vinū: sed vinū modicū in multā aquā fūdere videaris. Diluo ꝯpositū est a di ⁊ luo. vel a dilauo q̄d i cōpositione fit luo: vt pluo diluo/ abluo ea sunt tertie coniugatiōis sicut aliq̄n lauo lauis lauit per tertiā cōiugationē coniugatur.

Carmen iuuenile de moribus mense

Non facies binos haustus: nec fessus anheles
  Sibila nec labiis stridula prome tuis
Nec cito sorbebis velut oui lutea grati
  Nec nimiū tarda sume falerna mora
Unū siue duo ad summū tria pocula sumes
  Si hūc numerū excedis iam michi potus eris
Fac videas quodcūqꝫ bibis modicumqꝫ pitissa
  Crater siue calix det tibi vina breuis.

¶ Docet quō bibendū sit dicens primo ꝙ vno tractu bibes nec tā lōgo vt postea anheles ac sibiles. Scdo vt tēperanter nec tā cito ac si lutheū. i. rubrū os sumas: nec nimis lenta mora. Tertio vt nō sepe: ⁊ dicit ꝙ ad sūmū ter ꝙ frequēti⁹ biberis reputaberis pot⁹. i. ebrius. Quarto vt caute bibas ne cogaris poculū assūptū deponere aut dānū icurras: ad qd remediū est inspicere qd bibas ⁊ pitissare. i. tenuiter probare. Et iō ne pot⁹ quē respuis multis sit monet breui vasculo vti.

Os quoqꝫ tergebis semper post pocula palmas
  Ablue cum mensam deseris atqꝫ labra
Inflectensqꝫ genu iungens quoqꝫ brachia prosit
  Dicito: sed tolles ordine queqꝫ suo

¶ Postqꝫ ōndit quō ad mensā accedendū ⁊ quō in ea manducandū ⁊ bibendū sit/ ostēdit quomodo ab ea discedēdū sit dicēs ꝙ post potū tergebis os ⁊ ablues palmas postqꝫ deserueris mensā sic⁊ et labia. Discedēs aūt iflectes genu ⁊ iūges manus dicens prosit: qd honeste dr. Nam proficiat ineptum: et proficite importunum et imperios⁹ videtur. hoc dicto tolles oia quib⁹ vsus es debito ordine ⁊ illis suo loco repositis ablut⁹ abeas quo te vocāt officia. hec ad sulpitiana satis sit adnotasse plura in siluis nostris qui volet videbit huncqꝫ apicem nostrum adiunctum signet.

Apex Ascensianus de officio scolastici.

N Ec satis est mūdū comēqꝫ accedere mensam
  Ni probus in cūctis conspiciare locis
Proinde puer qualem satages deducere vitam
  Te perqꝫ paucis admonuisse velim
Mane experrectus quas condidit optimus auctor
  Christus: eas referes supplice mente preces
Deinde salutatū properabis vtrumqꝫ parentē
  Et cuiqꝫ tue cura salutis erit.

6

Cum quecunqz vides venerandū religione
Sanguine canicie: moribus officio
Huic si forte sedes properes assurgere/ si stas
Aut transis retegens tempora/ flecte genu
Tu preceptoris tibi patris amore colendi
Auribus atqz oculis menteqz verba cape
Que si forte tibi minus intellecta reliquit
A condiscipulis sunt repetenda tuis
Intellecta autem: ne mox neglecta queraris
Inscribes nitido sepe legenda libro
Tandē vbi doctus eris: reliquū est bene viuere cures
Ignarisqz tibi cognita precipias

¶ FINIS.

¶ Impressum Londō. per Wynandū de Worde in vico anglice nūcupato (the Fletestrete) sub Solis intersignio cōmorantē. Anno dñi. M.CCCCC.xviii.

